

Monika STAWIARSKA-LIETZAU
Andrzej TARNOPOLSKI
Wyższa Szkoła Pedagogiczna, Częstochowa

**Sprawozdanie z VIII Ogólnopolskiej
konferencji psychologów rozwojowych
„Jakość rozwoju a jakość życia”,
Częstochowa-Kule 26 – 29 kwietnia 1999**

W dniach 26 – 29 kwietnia 1999 r. odbyła się w Kulach, pod Częstochową, ósma z kolei konferencja psychologów rozwojowych nt. „Jakość rozwoju a jakość życia”, zorganizowana przez Zakład Psychologii Instytutu Pedagogiki i Psychologii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie i Sekcję Psychologii Rozwojowej Polskiego Towarzystwa Psychologicznego.

Podstawowym celem konferencji była integracja dwóch dróg badawczych w psychologii — badań nad rozwojem człowieka oraz stosunkowo nowego nurtu badań nad jakością życia. Połączenie to stworzyło zupełnie nową, szeroką płaszczyznę rozważań, pozwalającą nieco inaczej spojrzeć na tradycyjnie dotąd ujmowaną psychologię rozwojową. Interdyscyplinarne ujęcie tematyki konferencji, włączenie się naukowców i psychologów innych niż rozwojowa specjalności umożliwiło poznawcze otwarcie i bardziej uniwersalne potraktowanie zagadnień rozwoju. Celem dodatkowym obrad była również analiza statusu metodologicznego i etycznego psychologii jako nauki. Problemy jakości życia stanowią szczególnie przedmiot zainteresowania częstochowskiego środowiska psychologów, współpracujących w tym zakresie, od wielu już lat, z UAM w Poznaniu.

Udział wzięło ogółem ponad stu referentów z 26 ośrodków akademickich z kraju, z Uniwersytetów w Poznaniu, Warszawie, Toruniu, Wrocławiu, Lublinie (KUL i UMCS), Gdańsku, Krakowie, Łodzi, Katowicach, Cieszynie, Opolu, Szczecinie, Białymstoku, Wyższych Szkół Pedagogicznych w Częstochowie, Kielcach, Bydgoszczy, Krakowie, Rzeszowie i Zielonej Górze oraz WSPS i SWPS w Warszawie, PAN-u, Politechniki Lubelskiej, Akademii Muzycznej w Warszawie i Akademii Medycznej w Białymstoku.

Uroczystego otwarcia konferencji dokonał dziekan Wydziału Pedagogicznego Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie dr Adam Rosół. Słowo wprowadzające

wyłączyli dr hab. Maria Kielar-Turska (UJ Kraków) — z Sekcji Psychologii Rozwojowej Polskiego Towarzystwa Psychologicznego oraz dr Romuald Derbis (WSP Częstochowa) — Przewodniczący Sekretariatu Konferencji.

Część merytoryczna konferencji oparta była na dwóch dyskusjach panelowych, które wyznaczyły obszar zainteresowań uczestników konferencji oraz decydowały o jej charakterze.

Pierwszy panel zatytułowany „Cywilizacje a jakość życia ludzi” otworzył prof. S. Kowalik (UAM Poznań). Uczestniczyli w nim profesorowie: A. Szmajke (Uniw. Opolski), D. Doliński (Uniw. Opolski), M. Szczepański (UŚ Katowice), A. Niemczyński (UJ Kraków).

Przedstawiony został rys historyczny pojęcia „jakość życia”, ze zwróceniem uwagi na jego interdyscyplinarne pochodzenie i niejednoznaczny charakter. Omówiony został również stan najnowszych badań i najważniejszych osiągnięć dotyczących ustaleń w tej kwestii. Jako pierwszy przedstawiony został model pragmatyczny, koncentrujący się na kwestii wskaźników. Należą do nich:

- oceny stopnia zadowolenia z własnego życia,
- sposoby określania liczby (stosunku) stanów emocjonalnych dodatnich do ujemnych,
- obiektywne oceny zachowań adaptacyjnych (sprawności funkcjonalnej), np. zaradności życiowej,
- oceny zasobów środowiskowych i ich stopnia dostępności,
- a także stopnie zaspokajania ludzkich potrzeb (np. przy pomocy teorii luk).

Z analiz wynika, że badania nad jakością życia mają coraz bardziej interdyscyplinarny charakter, z odchodzeniem od modeli pragmatycznych. Te tendencje to:

- kompilacje badań psychologicznych i socjologicznych,
- zwracanie uwagi na możliwości, jakie mają ludzie do samostanowienia o sobie, w szerokim znaczeniu tego słowa,
- aspekt szans, jakie mamy my obywatele, na współodpowiedzialność,
- problem uzyskania podobnych szans rozwoju oraz wzajemny szacunek do siebie.

Jako druga przedstawiona została koncepcja normatywna, wyjaśniająca problem jakości życia. Życie ludzkie analizowane jest tutaj w trzech wymiarach:

- egzystencjalnym,
- stawania się (niezwykle istotnym dla psychologii rozwojowej),
- współadekwatności możliwości jednostki i środowiska.

Za najciekawszą teorię uznana została propozycja trzecia, w której uwzględnia się mechanizmy pojęciowe, wiążące środowisko i jakość życia. Jakość życia analizuje się tutaj w trzech aspektach:

- wrażeńiowym
- szczęścia, rozumianego jako przekonanie, że udało nam się zrealizować własne zamierzenia (wymaga to zresztą umiejętności określenia własnych życzeń).
- samopoczucia, odczuwania pewnych wrażeń (zdarzeń), w tym również czynników zewnętrznych, np. klimatu.

Na koniec przedstawiony został związek pomiędzy jakością życia i zmianami cywilizacyjnymi, których efekty obserwujemy bezpośrednio, uczestnicząc w życiu społecznym.

Cywilizację tworzyć mają:

- obiekty podstawowe,
- wytwory związane z przenoszeniem i utrwalaniem sposobów działania człowieka,
- wytwory trzeciorzędowe, nie mające związku z rzeczywistością, ich sensem jest ubarwianie życia. Przykładem ma być rzeczywistość wirtualna, która może być zagrożeniem i jednocześnie szansą dla rozwoju ludzkości w wielu bardzo szerokiej aspektach.

W dyskusji, która nastąpiła po wykładzie, podkreślano, że pojęcie jakości życia nie jest czysto psychologicznym (A. Szmajke, Uniw. Opolski), lecz kategorią subiektywną i ma związek z porównaniami społecznymi (D. Doliński, Uniw. Opolski), nie zależy wyłącznie od obiektywnych czynników, lecz również od uwarunkowań wewnętrznych (S. Rogala, Uniw. Opolski), kulturowych (D. Doliński, Uniw. Opolski) czy makrosocjalnych, takich jak: rozwój cywilizacyjny, stan anomii, bezrobocie, rozwarstwienie społeczne, zróżnicowania regionalne (M. Szczepański, UŚ Katowice, R. Derbis, WSP Częstochowa). Zwracano uwagę na dodatkowe aspekty, takie jak motywacje do lepszego życia (A. Niemczyński, UJ Kraków) czy znaczenie rewolucji edukacyjnej dla przyszłości (M. Szczepański UŚ Katowice, A. Niemczyński, UJ Kraków). Przedstawiono wreszcie najdalej idące prognozy dotyczące problematyki jakości życia (S. Kowalik, UAM Poznań).

Drugi panel poprowadził prof. J. Brzeziński (UAM Poznań, WSPS Warszawa). Wzięli w nim udział profesorowie: E. Nęcka (UJ Kraków), S. Rogala (Uniw. Opolski), D. Doliński (Uniw. Opolski), S. Kowalik (UAM Poznań), A. Szmajke (Uniw. Opolski). Zatytułowany był „Etyka badań naukowych”. Prof. J. Brzeziński (UAM Poznań, WSPS Warszawa) zwrócił uwagę na istotę i wagę problemów etycznych istotnych dla prawidłowego funkcjonowania w obszarze nauki. W zakresie psychologii problematyka ta pojmowana jest dwojako:

- jako etyczny aspekt traktowanie badanych,
- oraz jako problem operowania i upowszechniania wiedzy psychologicznej przez badacza nie posiadającego odpowiednich kompetencji intelektualnych.

Została postawiona podstawowa teza wystąpienia — „Można być dobrym nauczycielem tylko wówczas, jeśli jest się dobrym badaczem”. Psycholog jako badacz musi w związku z tym respektować zasady racjonalności obowiązujące w nauce. Najważniejsze zasady tu obowiązujące to:

- zasada głosząca, że stopień zaufania do głoszonych sądów musi być adekwatny do stopnia ich uzasadnienia,
- zasada głosząca, że trzeba przestrzegać zasad intersubiektywnej komunikowalności i sprawdzalności wiedzy naukowej.

Psycholog jako nauczyciel powinien przestrzegać również pewnych zasad etycznych. Do najważniejszych uchybień tym zasadom, tj. przewinieniom, zaliczono:

- dopisywanie się do nie swoich prac,
- plagiaty,
- oszustwa naukowe,
- utajnianie wyników badań.

Z kolei psycholog jako ekspert powinien zwracać uwagę na to, że jego zła wiedza może mieć poważne konsekwencje praktyczne. Niezwykle istotnym problemem okazuje się zjawisko komercjalizowania się rynku testów i badań psychologicznych. Dochodzi tutaj do wielu nadużyć. Problemem może być również sposób interpretowania wyników testu.

W drugiej części panelu doszło do niezwykle ciekawej i twórczej wymiany poglądów oraz opinii na powyższe tematy. Prezentacja wszystkich jest niemożliwa. Oto niektóre z opinii i wniosków. Nauka nie jest w stanie dostarczyć wiedzy absolutnie zwerdyfikowanej, problemy etyczne są więc z natury subiektywne, nie wszystko da się skodyfikować. Ważne jest poczucie przyzwoitości (S. Kowalik, UAM Poznań, D. Doliński, Uniw. Opolski). Ważne jest rozpatrzenie tego, czy psychologia jest wyłącznie nauką empiryczną, czy też przekracza granice empirii (S. Kowalik, UAM Poznań, S. Rogala, Uniw. Opolski, G. Zalewski, AM Białystok, M. Płopa, UG Gdańsk). Czy psycholog może wkraczać we wszystkie obszary życia człowieka, ujawniać intymne wyniki, opierać się na opiniach nieletnich? (S. Rogala, Uniw. Opolski). Czy można „robić” wyniki, unikać replikacji i autoreplikacji, ukrywać wyniki negatywne (G. Mendecka, WSP Częstochowa)? Jak od strony etycznej wygląda problem wykorzystywania w badaniach tzw. darmowych zmiennych, czy etycznym jest pogoń za modnymi tematami i manipulowanie wynikami w celu uzyskania korzyści finansowych? (R. Derbis, WSP Częstochowa, A. Szmajke, Uniw. Opolski).

Pojawiły się bardziej ogólne uwagi na temat etyki i psychologii. Epistemiczny i interpersonalny wymiar etyki psychologii (Cz. Walesa, KUL Lublin), problem etyki stałości i zmienności (R. Derbis, WSP Częstochowa). Niezwykle ciekawe okazały się wreszcie uwagi dotyczące znaczącego związku psychologii z filozofią (S. Kowalik, UAM Poznań).

Pojawiło się wreszcie wiele interesujących wniosków i propozycji wybiegających w przyszłość. Niektóre z nich:

- dokonywać przedziałowej interpretacji wyników badań, jako bardziej bezpiecznej etycznie,
- opracować zasady naukowej współpracy przy wspólnych (grupowych) przedsięwzięciach,
- starać się wprowadzać przedmiot etyka psychologii, do programów studiów psychologicznych,
- pomyśleć o opracowaniu kodeksu etycznego psychologa, oczywiście jeżeli pomysł taki nie jest zbyt ryzykowny (J. Brzeziński, UAM Poznań, WSPS Warszawa),
- uczyć twórczych postaw, krytycyzmu, sztuki wątpienia (S. Kowalik, UAM Poznań).

W opinii uczestników panel ten (i następująca po nim dyskusja) był niezwykle interesujący, spełniając oczekiwania i inspirując do dalszych przemyśleń.

Ogromne zainteresowanie konferencją i stworzenie bardzo szerokiej płaszczyzny merytorycznej zaowocowało bardzo dużą ilością referatów o bardzo zróżnicowanym zakresie tematycznym. Nie jesteśmy w stanie poruszyć wszystkich omawianych kwestii i wymienić ich autorów. Pozostałe obrady odbywały się w dwunastu sekcjach, towarzyszyły im dwie sesje plakatowe. Tematyka poszczególnych sympozjów była następująca: metodologiczne i etyczne problemy badania relacji rozwoju i jakości życia, sens i wartość życia ludzkiego w perspektywie rozwoju indywidualnego, praca i bezrobocie w kontekście rozwoju człowieka i społeczeństwa, miejsce osób niepełnosprawnych w społeczeństwie, rozwój w kontekście koncepcji zdrowia, społeczny kontekst rozwoju i społeczna świadomość praw rozwoju, twórczość w rozwoju człowieka, dziecko jako psycholog, jakość życia religijnego, koncepcje życia młodości, małżeństwo i rodzina w rozwoju. Podsumowując, można stwierdzić, iż problematyka wystąpień oscylowała

bardziej w stronę jakości życia niż spraw związanych z rozwojem, co z pewnością wzbogaciło przebieg konferencji.

Organizatorzy konferencji zadbali nie tylko o interesujący program obrad, lecz zapewnili też uczestnikom możliwość regeneracji sił (basen, sala gimnastyczna, siłownia), atrakcje w postaci ogniska i wycieczki na Jasną Górę (w tym zwiedzenie części klasztoru niedostępnych zwykłym turystom). Dodatkową atrakcją było również położenie ośrodka konferencyjnego w pięknych plenerach Załęczańskiego Parku Krajobrazowego.

Podsumowaniem konferencji będą przygotowywane i opracowywane publikacje, które umożliwią zainteresowanym dokładne zapoznanie się z tematyką konferencji. Organizatorzy konferencji — Zakład Psychologii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie — uważają ją za spotkanie udane i godne zapamiętania, pogląd taki wyrażali również uczestnicy konferencji i zaproszeni Goście. Wyrażamy jedynie ubolewanie, że współpraca z drugim współorganizatorem konferencji — Sekcją Psychologii Rozwojowej PTP — nie była zbyt harmonijna, nie miało to jednak istotnego wpływu na przebieg spotkania.

BG WSP

240076

00-629 Warszawa, ul. Piłsudskiego 21, tel. 629-30-78
Ośrodek Wychowania i Rehabilitacji Dzieci i Młodzieży - Harnaś Błoc
Biblioteka i Otwarte